

ДОСВІД УПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ЕЛЕКТРОННОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ ТА ЄС

EXPERIENCE OF IMPLEMENTATION OF THE ELECTRONIC CRIMINAL PROCEEDINGS SYSTEM IN UKRAINE AND THE EU

Сіренко О.В., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики
*Навчально-науковий інститут права
Університету державної фіскальної служби України*

Короткова Є.О., здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
*Навчально-науковий інститут права
Університету державної фіскальної служби України*

На соціальний та економічний розвиток держави на сучасному етапі істотно впливає розвиток інформаційних технологій. Сучасні технології проникають у всі сфери життя суспільства. ІТ-технології є незамінним інструментом і для правової системи: обмін процесуальними документами, даними, керування матеріалами проваджень між слідством, прокуратурою і судами значно прискорює, спрощує та здешевлює процеси, підвищує ефективність, знижує корупційні ризики. Розвивається юридична наука, модернізуються кримінально-правові інститути, вдосконалюючи кримінальне провадження. В Україні відбувається реформування електронної складової частини кримінального процесу, що проявляється у впровадженні електронних кримінальних процесуальних процедур та вдосконаленні електронних інформаційних систем. Під час здійснення досудового розслідування суб'єкти кримінально-процесуальної діяльності (тобто державні органи, їх посадові особи; фізичні і юридичні особи, які ведуть кримінальний процес або залучаються до нього, вступають між собою у процесуальні правовідносини, набуваючи процесуальних прав і виконуючи процесуальні обов'язки) задля швидкої та ефективної діяльності обов'язково застосовують інформаційні технології. Отже, ІТ-технології застосовуються під час внесення даних до Єдиного державного реєстру досудових розслідувань (інформація до якого вноситься не пізніше 24 годин після подання заяви); під час направлення електронних запитів, направлення особі електронної повістки про виклик для участі у процесуальних діях (які, згідно з Кримінальним процесуальним кодексом України, повинні бути виконані в розумні строки); під час отримання інформації (на запит) з електронних баз даних; у випадках формування відомостей стосовно адвокатів, які є захисниками у кримінальних провадженнях; під час електронної фіксації на стадії досудового розслідування; виготовлення технічної документації та інших аспектів. Ураховуючи вищезазначене, впровадження електронних засобів на стадії досудового розслідування потребує ретельного підходу до їх правильного застосування.

З огляду на це, набуває актуальності питання вивчення досвіду країн Європейського Союзу щодо впровадження та застосування електронного формату кримінальної процесуальної діяльності в Україні.

Ключові слова: суб'єкти досудового розслідування, досудове розслідування, Єдиний державний реєстр досудових розслідувань, електронне кримінальне провадження, облік кримінальних проваджень, система кримінального процесуального контролю та нагляду, досвід зарубіжних країн.

The social and economic development of the state at the present stage is significantly influenced by the development of information technology. Modern technologies penetrate into all spheres of society. IT-technologies are an indispensable tool for the legal system: the exchange of procedural documents, data, management of materials between the investigation, the prosecutor's office and the courts significantly speeds up, simplifies and reduces the cost of processes, increases efficiency, reduces corruption risks. Accordingly, legal science is developing, criminal law institutions are being modernized, and criminal proceedings are being improved. In Ukraine, the electronic component of the criminal process is being reformed, which is manifested in the introduction of electronic criminal procedural procedures and the improvement of electronic information systems. During the pre-trial investigation, the subjects of criminal procedure (ie state bodies, their officials; individuals and legal entities that conduct criminal proceedings or are involved in it, enter into procedural legal relations, acquiring procedural rights and performing procedural responsibilities), for the sake of fast and efficient operation, information technologies must be used. Thus, IT technologies are used when entering data into the Unified State Register of Pre-trial Investigations (information to which is entered no later than 24 hours after the submission of the application); when sending electronic requests, when sending a person an electronic summons to participate in procedural actions (which, according to the Criminal Procedure Code of Ukraine, must be executed within a reasonable time); when receiving information (on request) from electronic databases; in cases of formation of information concerning lawyers who are defenders in criminal proceedings; electronic recording at the stage of pre-trial investigation; preparation of technical documentation and other aspects. Given the above, the introduction of electronic means at the stage of pre-trial investigation requires a careful approach to their proper use.

In view of this, the issue of studying the experience of the European Union in the implementation and application of the electronic format of criminal procedure in Ukraine becomes relevant.

Key words: subjects of pre-trial investigation, pre-trial investigation, Unified state register of pre-trial investigation, electronic criminal proceedings, accounting of criminal proceedings, system of criminal procedure control and supervision, experience of foreign countries.

Аналіз останніх досліджень. На сучасному етапі проблемними питаннями застосування ІТ-технологій під час досудового розслідування займалися такі вчені, як: В.В. Білоус, В.П. Бірюков, В.О. Голубєв, Р.В. Корсак, Є.Д. Лук'яничков, Ю.Ю. Орлов, А.С. Рибченко, М.І. Смирнов, А.В. Столітній, А.А. Стрижевська, Т.А. Савчук, О.Ф. Скаун, О.В. Тульська, А.Г. Тузов, В.Г. Уваров, І.Ф. Хараберюш, М.В. Цвік, С.С. Чернявський та інші.

Мета статті – аналіз нормативно-правових документів щодо впровадження системи електронного кримінального провадження в Україні; дослідження сучасного розвитку системи електронного кримінального провадження у Єдиному державному реєстрі досудових розслідувань,

надання пропозицій щодо використання (з метою вдосконалення) досвіду країн ЄС під час здійснення електронного кримінального провадження в Україні.

Викладення основного матеріалу. В Україні першим кроком до впровадження системи електронного кримінального провадження було введення Єдиного реєстру досудових розслідувань, на базі якого здійснюється електронне провадження. Електронне кримінальне провадження – система, що оцифровує фізичну документацію і дає змогу обмінюватися файлами у кримінальних справах. Ця система має спростити роботу всіх, хто залучений до кримінальних розслідувань, особливо органів поліції, прокуратури та суду. Система допомагає покращити коор-

динацію і у досудовому слідстві, адже такі документи, як плани кримінальних розслідувань, допити, докази, накази прокурорів, погодження та рапорти, стають миттєво доступними онлайн [1].

У межах реформування органів прокуратури і кримінальної юстиції ще у 2014 році за підтримки Антикорупційної ініціативи ЄС (EUACI), розпочався проект електронного кримінального провадження. Цей проект був важливим елементом розвитку та реформування органів прокуратури і сфери кримінальної юстиції України. Країни Європейського Союзу вже давно й успішно запроваджують сучасні електронні системи у багатьох напрямках – від публічних фінансів до сфери обслуговування. Пілот проекту передбачав інтеграцію e-Case із системами судових органів та Єдиним реєстром досудових розслідувань.

Інструмент електронного кримінального провадження використовується у Великобританії, США, Канаді, Саудівській Аравії, Південній Кореї тощо. Зокрема, країни ЄС одними з перших розпочали розроблення своїх систем e-Case ще на початку 2000-х, а нині вже мають у своєму розпорядженні величезну і досконалу електронну базу даних.

Як приклад європейської моделі електронних кримінальних проваджень можна розглянути механізм функціонування e-Case Managements System Чеської Республіки та Integrutos baudžiamojo proceso informacinės sistemas (IBPS) Литовської Республіки.

Електронне кримінальне провадження у Чехії функціонує на основі чеської моделі e-Case Managements System (що введена в дію у 2006 році). Там уповноважені поліцейські, які здійснюють розслідування усіх злочинів [2, с. 1], можуть в онлайн-режимі стежити за всіма справами, які знаходяться у відділі, бачити процес виконання всіх поставлених ними або прокурорами завдань. На відміну від України (яка працює через мережу Internet, що дає змогу увійти до Єдиного державного реєстру досудових розслідувань з будь-якого комп'ютера), електронне кримінальне провадження функціонує за допомогою мережі Intranet (закритої для зовнішніх користувачів локальної мережі) [3, с. 114]. Доступ до системи у Чехії обмежується категоріями: «територія – край – республіка». 14 країн мають 20 центрів (серверів) зберігання інформації. Натомість в Україні – це один сервер, який адмініструється Генеральною Прокуратурою України, що уніфікує обмін даними по всій території країни в режимі реального часу. Чеська Республіка у своїй системі позитивними визначає: усунення адміністративного навантаження, швидкий обмін даними (частково дані з системи автоматично спрямовуються до електронних систем Інтерполу, Європолу тощо), зменшення обсягу паперового документообігу. Всі працівники мають різні повноваження доступу, персональні паролі та логіни. Електронна система розподіляє документи на первинні та вторинні. Вхідні електронні документи автоматично реєструються у системі, а папери, які надійшли до канцелярії, скануються та долучаються до провадження. В українській моделі існують такі ж самі функції, але, наприклад, завантажити можливо обмежений перелік процесуальних документів.

Електронний документообіг між e-Case Managements System та іншими суб'єктами (органами державної влади та органами місцевого самоврядування, фізичними та юридичними особами, наділеними повноваженнями в галузі державного управління) реалізовано за допомогою віртуальних поштових скриньок (які діють на підставі Закону Чеської Республіки «Про електронні дії та авторизоване перетворення документів» від 1 липня 2009 року № 300/2008) [4]. Особа, отримавши електронного листа, вважається повідомленою належним чином.

Загалом e-Case Managements System об'єднано 70 електронних баз даних поліції. Також e-Case Managements System поєднано з низкою реєстрів та 24 системами інших державних органів.

Законодавство України не містить навіть аналогу електронного обміну даними між органами досудового розслідування та іншими суб'єктами процесу. Відсутні інтеропераційні системи між Єдиним державним реєстром досудових розслідувань та державними реєстрами і базами даних [5].

У Литовській Республіці досудове слідство проводиться посадовими особами установ досудового слідства (поліція; Служба охорони державних кордонів; Служба спеціального розслідування; Військова поліція; Служба розслідування фінансових злочинів; Митний департамент; Департамент протипожежної та рятувальної служби; капітани морських суден; Департамент в'язнів). Організовує та очолює досудове слідство прокурор. Електронна система Integrutos baudžiamojo proceso informacinės sistemas (IBPS) працює з 2016 року.

Електронне кримінальне провадження Литовської Республіки передбачає систему захисту у вигляді е-пропуску, що забезпечує можливість пройти на робоче місце, після чого надається доступ до IBPS. Електронні процесуальні документи, що складаються і подаються до IBPS, мають бути підписані безпечним електронним підписом, вони мають таку саму юридичну силу, як і підпис на паперових документах, та можуть бути використані як доказ у суді. Керівником IBPS є Міністерство внутрішніх справ Литовської Республіки (в Україні – Генеральна Прокуратура України).

До IBPS інтегровано 20 інформаційних (реєстраційних) систем Литовської Республіки, серед яких: Реєстр подій, що реєструються поліцією; Відомчий реєстр злочинів; Реєстр підозрюваних, обвинувачуваних і засуджених осіб; Реєстр жителів Литовської Республіки; Реєстр актів арешту майна; Реєстр даних ДНК та інші.

Система надає можливість обміну даними між компонентами IBPS і реєстрами компонентів IBPS та інформаційних систем; здійснює функції пошуку, створення, перегляду документів; призначена для формування звітів щодо досудового розслідування, процесу розслідування, про злочини тощо); включає функції, пов'язані з виконанням досудового розслідування, і призначена для посадових осіб, які проводять досудове розслідування; включає функції, пов'язані з контролем (наглядом) за процесом досудового розслідування (призначена для прокурорів та інших уповноважених співробітників); включає функції, пов'язані з діями судді під час досудового розслідування (призначена для суддів та інших уповноважених співробітників).

Після реєстрації кримінального провадження автоматично присвоюється номер досудового розслідування (як в українському ЄРДР), дані, зібрані під час розгляду повідомлення про злочинні діяння, переносяться в заведену справу досудового розслідування. Електронним документам присвоюється BAR-код, під час сканування якого кримінальне провадження в системі автоматично ідентифікується.

Учасникам досудового слідства слідчий, прокурор та суддя надають процесуальні документи за допомогою засобів електронного зв'язку – на публічно оголошену або вказану адресу електронної пошти.

Під час закриття кримінального провадження всі документи досудового розслідування формуються у так званій e-коробці, яка «закривається та опечатується» в e-форматі підписом слідчого або прокурора.

З урахуванням європейського досвіду e-провадження можна стверджувати про доцільність створення в Генеральній прокуратурі України відділу, на який покладатиметься забезпечення належної організації роботи органів прокуратури щодо: удосконалення ЕКП; розроблення нормативно-правових актів, наказів та інших організаційно-розпорядчих документів із вказаних питань; організації роботи щодо захисту персональних даних в інформаційній системі ЕКП; встановлення контролю за виконанням структурними підрозділами Генеральної прокуратури

України та регіональними прокуратурами нормативно-правових актів, організаційно-розпорядчих документів з питань ведення ЕКП; взаємодії з органами досудового розслідування та Державною судовою адміністрацією України; взаємодії з правоохоронними та судовими установами Європейського Союзу з питань взаємного обміну даними.

Отже, можемо відзначити актуальність досвіду країн ЄС для формування вітчизняного електронного кримінального провадження.

Впровадження системи електронного кримінального провадження в Україні дало би змогу значно зменшити паперовий документообіг, а також широко використовувати спеціальні алгоритми для прийняття процесуальних рішень; оптимізувати процеси управління, передбачити уникнення більшості виїзних перевірок регіональних і місцевих прокуратур з боку прокуратури вищого рівня та, як наслідок, скоротити грошові витрати та час. Online-доступність усієї необхідної документації не лише слугуватиме інструментом об'єктивної та неупередженої оцінки ефективності роботи слідчих органів і прокуратури, а й сприятиме покращенню їх координації.

Водночас слід відзначити те, що норми чинного права не відповідають сучасним викликам, оскільки невирішеними залишаються багато правових питань, що пов'язані із практикою впровадження до слідчих дій цифрових технологій та необхідністю оперування віртуальними даними, відсутністю чіткого визначення порядку збору та способів дослідження доказів в електронному форматі. Чинним законодавством України встановлюються тільки загальні принципи застосування електронного виду доказів, порядку їх збору та способів дослідження у електронній формі, а тому на практиці виникає чимало питань щодо їх використання. Тому насамперед потрібно вдосконалити положення чинного Кримінального процесу-

ального кодексу та інших законодавчих актів України, що регулюють правові відносини, пов'язані із запровадженням електронного кримінального провадження.

З урахуванням вищевикладеного пропонуємо перейняти позитивного досвіду більш розвинених країн Європи у частині запровадження електронного документообігу та обміну даними між системою e-Case та іншими суб'єктами за допомогою віртуальних поштових скриньок.

Однак залишаються актуальними й питання захисту персональних даних громадян та їх електронних підписів. Розвиток інформаційних технологій в Україні супроводжується динамічним розвитком злочинів у цій сфері (за останні п'ять років в Україні кількість інформаційних злочинів зростає щонайменше у 2,5 рази). На підставі реальних ризиків, пов'язаних із забезпеченням прав людини, гарантій достовірності інформації, забезпечення її збереження та незмінності необхідне посилення рівня кібербезпеки та розроблення механізму для захисту електронних доказів від копіювання, знищення, підробки, фальсифікації, розголошення даних у електронному кримінальному провадженні.

На прикладі Чеської та Литовської Республік пропонуємо об'єднати Єдиний державний реєстр досудових розслідувань з існуючими електронними базами даних Національної поліції та з реєстрами інших державних органів, забезпечивши учасників досудового розслідування необхідними технічними засобами (планшетами, смартфонами тощо); а також подальше удосконалення функціоналу Єдиного реєстру досудових розслідувань, автоматизованих інформаційних пошукових систем органів досудового розслідування (Національної поліції, МВС України, Державного бюро розслідувань, Служби фінансових розслідувань та Національного антикорупційного бюро України).

ЛІТЕРАТУРА

1. Презентували «Систему електронного кримінального провадження eCase». URL: <http://www.golos.com.ua/article/329761> (дата звернення: 20.02.2021).
2. Zákon o Policii České republiky: Zákon ze dne 17.07.2008 č. 273/2008 Sb. ve znění. URL: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2008-273> (дата звернення: 20.02.2021).
3. Столітній А.В. Електронне кримінальне провадження у Литовській Республіці. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. Київ, 2018. № 4(20). С. 61–73. URL: <http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/ua/pdf/4-2018/stolitnij.pdf> (дата звернення: 20.02.2021).
4. Zákon o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů: Zákon ze dne 17.07.2008 č. 300/2008 Sb. ve znění. URL: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2008-300> (дата звернення: 20.02.2021).
5. Столітній А.В. Електронне кримінальне провадження на стадії досудового розслідування: дис. докт. юрид. наук: 12.00.09 / Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. Дніпро, 2018. 639 с.